

*Іванова Вікторія Вікторівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівського державного університету
Мотичка Ганна Павлівна,
студентка 4 курсу, групи ДО-4*

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ В УСПІШНІЙ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА

У кожному суспільстві є соціальні групи й інститути, з якими підростаюче покоління пов'язано в тій чи іншій мірі. Вони називаються агентами соціалізації. Соціалізація - процес, за допомогою якого індивід стає членом суспільства, засвоює її норми і цінності, опановуючи тими чи іншими соціальними ролями.

Психолого-педагогічні аспекти проблеми забезпечення розвитку особистості та успішної соціалізації дітей освячуються в працях М.Р.Бітянової, І.В.Дубровіної, Р.В. Овчарової, Ш.М.Фрідман.

Взаємини педагога з дитиною - один з найважливіших шляхів виховного впливу на формування особистості дитини. Саме тому фігура вихователя набуває дуже велике значення на ранньому етапі соціалізації, оскільки дитина проводить основну частину часу в дошкільному закладі. Проте в діяльності педагога не завжди складаються хороші взаємини з дітьми. Багато в чому це залежить від стилю керівництва або від стилю спілкування з ними, від індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Сучасна система дошкільної освіти потребує радикального переосмислення сформованого підходу до професійної діяльності педагога. Дошкільному закладу потрібен педагог, здатний самостійно планувати, організовувати педагогічно доцільну систему роботи, а не просто виконувати посадові обов'язки.

Педагогічна діяльність, як і будь-яка інша, характеризується визначеним стилем, який забезпечується як специфікою самої діяльності, так і індивідуально-психологічними особливостями її суб'єкта.

Стиль педагогічної діяльності формують три основних фактора: індивідуально-психологічні особливості педагога; особливості педагогічної діяльності; особливості дітей.

Індивідуально-психологічні особливості педагога, формують стиль педагогічної діяльності, що включають індивідуально-типологічні особливості, особистісні і поведінкові особливості. Під особливостями педагогічної діяльності розуміються як умови здійснення педагогом професійної діяльності, так і зміст навчального матеріалу.

Педагогічне спілкування обумовлене різними соціально-рольовими і функціональними позиціями його суб'єктів. Спілкування і керівництво в істотній мірі визначає ефективність навчання і виховання, а також особливості розвитку особистості та формування міжособистісних відносин у групі.

Виділяють кілька типів ставлення педагога до дітей: стійко позитивний, пасивно-позитивний, нестійкий, відкрито негативний, пасивно-негативний. Активно-позитивний тип характеризується рівним, душевним ставленням до дітей, турботою про них, допомогою при утрудненнях. Педагогам цього типу притаманні переважання позитивної оцінки дитини, щирість, такт. Такий вихователь діє більше переконанням, ніж примусом, словом, посмішкою, жестом мімікою, пантомімікою він дає зрозуміти дитині, що той для нього не байдужий.

Пасивно-позитивний тип відносин проявляється в нечітко вираженій емоційно-позитивній спрямованості у взаємодії з дітьми. Такий вихователь нерідко вибирає сухий, офіційний тон у спілкуванні з вихованцями.

Нестійкий тип відносин характеризується ситуативністю поведінки педагога при загальній емоційно-позитивній спрямованості. Такі вихователі нерідко підпадають під владу

своїх настроїв і переживань, їх оцінка дитини і манера поведінки значною мірою залежать від ситуації.

Активно-негативний тип відносин вихователя до дітей виражається у негативному ставленні до дітей, педагогічної роботи. Усією своєю поведінкою він як би підкреслює, наскільки він вище дітей. Такий педагог створює в групі часто атмосферу постійної напруженості, зосереджує свою увагу на негативних вчинках, фактах поганої поведінки.

Пасивно-негативний тип відносин вихователя характеризується прихованою негативною спрямованістю педагога до дітей, до педагогічної діяльності. Педагог вміє створити зовнішні ознаки хорошої організації роботи, проте насправді до роботи і дітей байдужий.

У педагогічній діяльності, що характеризується тим, що вона здійснюється в суб'єктно-суб'єктній взаємодії в конкретних навчальних ситуаціях організації і керування навчальною діяльністю дітей, ці особливості співвідносяться також з характером взаємодії з характером організації діяльності, предметно-професійною компетентністю педагога і характером спілкування.

Під особливостями спілкування ми розуміємо індивідуально-типологічні особливості психологічної взаємодії вихователя і вихованця. В особливостях спілкування знаходять вираз: особливості комунікативних можливостей вихователя; сформований характер взаємин вихователя з групою вихованців; творча індивідуальність вихователя; особливості дитячого колективу.

Причому необхідно підкреслити, що спілкування вихователя з дітьми - категорія соціально та морально насичена. Вона втілює в собі соціально-етичні установки суспільства і вихователя як його представника.

Розглянемо тепер зовнішню сторону педагогічної взаємодії - власне педагогічне спілкування. Це поведінка педагога, в процесі якої проявляються, видозмінюються і розвиваються його відносини з дітьми. За ступенем усвідомленості всі дії можна поділити на дві групи: усвідомлювані (навмисні) та неусвідомлювані (ненавмисні). Під усвідомленими педагогічними впливами розуміється така словесна і несловесна поведінка педагога, яку він будує і усвідомлює саме як виховний вплив, прямо чи опосередковано спрямований на формування особистості дитини, створення сприятливого психологічного клімату в групі. Під неусвідомленим педагогічним впливом розуміються така поведінка педагога, яку він не усвідомлює як заходи впливу на дитину або групу дітей. Однак неусвідомлюваний вихователем вплив об'єктивно залишається таким для дітей.

У наш час існує кілька класифікацій педагогічних стилів, які базуються на різних підставах.

Традиційний підрозділ стилів ґрунтується на ролі учасників педагогічного процесу.

1. Авторитарний. При авторитарному стилі характерна тенденція на жорстке управління і всеосяжний контроль, що виражається в тому, що педагог вдається до наказного тону, робить різкі зауваження. Слід також зауважити, що в плані міжособистісних установок, поетапна регламентація діяльності та її суворий контроль свідчать про невіру педагога у позитивні можливості дітей. При цьому будь-яка ініціатива розглядається авторитарним вихователем як прояв небажаної сваволі.

2. Потуральний. При потуральному стилі керівництва педагог прагне якомога менше втручатися в життєдіяльність дітей, практично усувається від керівництва ними, обмежуючись формальним виконанням обов'язків і вказівок адміністрації. Непослідовний стиль характерний тим, що вихователь в залежності від зовнішніх обставин чи власного емоційного стану здійснює будь-який з описаних стилів керівництва.

3. Демократичний. За такого стилю в першу чергу оцінюються факти, а не особистість. При цьому головною особливістю демократичного стилю виявляється те, що група бере активну участь в обговоренні всього ходу майбутньої роботи та її організації. У результаті в дітей розвивається впевненість у собі, стимулюється самоврядування. Паралельно збільшенню ініціативи зростають товариськість і довірливість в особистих

взаєминах. При демократичному стилі керівництва вихователь спирається на колектив, стимулює самостійність дітей.

4. Спілкування на основі захопленості спільною творчою діяльністю. В основі цього стилю - єдність високого професіоналізму педагога і його етичних установок. Говорячи про систему взаємин педагога з вихованцями, О.С.Макаренко стверджував, що педагог, з одного боку, повинен бути старшим товаришем і наставником, а з іншого - співучасником спільної діяльності. Необхідно формувати дружність як певний тон у відносинах педагога з колективом.

5. Спілкування-дистанція. Цей стиль спілкування використовують як досвідчені педагоги, так і початківці. Суть його полягає в тому, що в системі взаємин педагога і вихованців як обмежувача виступає дистанція. Але і тут потрібно знати міру. Перетворення «дистанційного показника» в домінанту педагогічного спілкування різко знижує загальний творчий рівень спільної роботи педагога й дітей.

6. Спілкування – лякання. Цей стиль спілкування, до якого також іноді звертаються молоді вихователі, пов'язаний в основному з невмінням організувати продуктивне спілкування на основі захопленості спільною діяльністю.

7. Спілкування – загравання. Знову-таки характерне, в основному, для молодих вихователів і пов'язане з невмінням організувати продуктивне педагогічне спілкування. По суті, цей тип спілкування відповідає прагненню завоювати помилковий, дешевий авторитет у дітей, що суперечить вимогам педагогічної етики.

У житті кожен з названих стилів педагогічного спілкування у «чистому» вигляді зустрічається рідко. На практиці часто зустрічається, що окремий педагог проявляє так званий «змішаний стиль» взаємодії з дітьми. Змішаний стиль характеризується переважанням двох будь-яких стилів: авторитарного і демократичного або демократичного стилю з непослідовним (ліберальним). Рідко поєднуються один з одним риси авторитарного і ліберального стилю.

Для психічного розвитку дітей далеко не байдуже, якими формами керівництва користуються дорослі. Дослідження, проведені в нашій країні і за кордоном, свідчать: кожна форма спілкування і впливу надає особливий вплив на розвиток особистості дитини. Вихованці педагога - "демократа" значно частіше виявляють прагнення до творчості, оригінальності, самостійності, комунікабельності, ніж їх однолітки, які виховуються у "автократа". Продуктивність демократического стилю керівництва педагога позначається і на психологічному клімат у групі.

Таким чином, психологічні особливості роботи вихователя з групою в дошкільному навчальному закладі спрямовані на виявлення особливостей протікання адаптації вихованців, сприяє більш швидкому і менш хворобливому завершенню через створення умов, що сприяють охороні та зміцненню здоров'я вихованців, зняття стресу і забезпечення позитивного емоційного стану дитини, формування адекватних можливостям вихованців, форм спілкування, організації поведінки дітей, створення умов, що викликають пізнавальну активність. Вихователь зобов'язаний володіти глибокими і систематизованими знаннями, і в першу чергу в області психології, педагогіки, управління навчально-виховним процесом. Діяльність вихователя сприяє оптимізації стилю педагогічного спілкування, розвитку професійних якостей педагогів дошкільного навчального закладу.

Роль вихователя у сучасному виховному процесі полягає зовсім не в тому, щоб замкнути на себе всі виховні впливи і взяти керівництво процесом в свої руки. Навпаки, його організуюча і спрямовуюча сила тим значніша, чим більше в ній демократизму, творчої свободи. Вихователь домагається значних успіхів лише тоді, коли враховує умови та обставини, в яких протікає виховний процес, уважно аналізує наслідки своїх виховних дій і робить з них правильні висновки.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>